

DEL BOSC MALMÈS PER LA NEVADA AL CANVI CONSTANT

Quantes vegades hem sentit dir que l'home trenca l'equilibri ecològic? Que l'home capgira ecosistemes i paisatges fins al punt de provocar una extinció massiva d'espècies a la Terra està ja fora de qualsevol dubte. Però d'aquí a suposar que sense nosaltres els ecosistemes viurien en un plàcid equilibri és molt suposar. En realitat l'equilibri ecològic no s'ha trencat, no ha existit mai. La influència humana és però tan intensa arreu que quasi sempre preval o tapa els canvis i atzars d'origen natural.

La vegetació, ni l'anomenada vegetació clímax –com puguin ser l'alzinar, la roureda o la fageda- que s'establiria a la major part d'un territori al final d'un procés de successió si el clima es manté constant, no es pot entendre com una foto fixa. Arbres vells que moren i deixen una clariana, plagues, situacions meteorològiques extremes, esllavissades, incendis, acció de la fauna salvatge, invasions de noves espècies..., múltiples causes naturals, sovint interactuant entre elles, fan que la vegetació canviï.

Aquesta reflexió ve a tomb després que els boscos del Bages hagin estat els més afectats de Catalunya pels incendis de l'estiu passat i per la nevada del gener. El departament de Medi Ambient s'ha compromès a oferir línies d'ajuts per treballs forestals derivats d'aquestes dues grans pertorbacions.

La nevada del 28 de gener ha estat per als boscos de la comarca i en particular per als de l'entorn de Manresa una autèntica catàstrofe, amb tots els components d'impredecibilitat, indefensió, atzar, destrossa i pèrdua que aglutina la paraula catàstrofe. Moltes àrees boscoses són ara l'estampa del camp després de la batalla entre forces titàniques. Arbres amb el tronc principal trencat o amb branques gruixudes esqueixades, d'altres desarrelats i tombats, branques trencades arreu; en definitiva el bosc ha sofert un vandalisme despietat. El pi blanc és qui més malparat n'ha sortit, sobretot a les zones on els troncs eren prims per buscar la llum o allà on el bosc s'havia aclarit recentment. Però també les altres espècies de pins, les alzines i els roures, les oliveres plantades, tota mena d'arbre sigui de bosc, de camp o de jardí, més els de fulla persistent que podien acumular més neu, totes les espècies d'arbre han patit.

A la nostra escala humana de temps en dècades, probablement l'episodi de destrossa causada per la nevada sigui la pertorbació d'origen natural més gran, tant per intensitat com per extensió, que hem vist i probablement veurem a casa nostra.

El clima mediterrani ens té acostumats a situacions meteorològiques excepcionals. Si fem memòria d'aquesta mena de situacions durant els darrers 25 anys que han deixat empremta a la vegetació i al paisatge, la llista és ja considerable. La fredorada del gener del 1985 va matar pins blancs i la part aèria d'alzines i d'oliveres centenàries a la Guia. Les calorades i sequeres dels anys 1994, 2003 i 2005 van deixar un panorama de vegetació resseca a les zones rocoses. Les pluges de la tardor del 1994, després dels focs, van ocasionar el sobtat desbordament de les rieres de Mura i de Calders que van perdre els seus boscos de ribera. La tempesta del juny del 2000 va desencadenar esllavissades de grans blocs de roca a Montserrat, la desaparició d'una part de l'esplanada del monestir i el buidat dels llits de les rieres de Rajadell, de Guardiola, de Castellet i de Marganell. La ventada del 17 d'agost del 2003 va ocasionar estralls entre Manresa i Calders i va tombar la gran alzina del davant del mas de les Marcetes. La nevada del 2001 va afectar alguns arbres, molts menys que la d'enguany. Però d'entre totes aquestes pertorbacions a la vegetació, la nevada del 2006 ha estat sens dubte la més extensa.

Cal afegir encara a aquesta relació els nombrosos focs extensos soferts al Bages els anys 1980, 1985, 1986, 1994, 1998, 2003 i 2005, per citar només els anys en què hi ha hagut incendis superiors a les 1000 hectàrees. El foc s'ha d'entendre com un altre tipus de pertorbació, comparable a les anteriors, amb la qual la vegetació no té altre remei que comptar-hi, i que per culpa de l'home té una recurrència molt més alta del que seria habitual en condicions plenament naturals. Si bé l'home i els seus artefactes són a l'origen de la majoria dels focs, també cal dir que són l'home i les seves màquines qui la majoria de vegades l'apaguen.

Entre l'artificialitat del paisatge, és bonic descobrir com, per bé o per mal, alguns esdeveniments segueixen en mans d'una natura a voltes furiosa. De cap manera hem d'eximir l'home del seu barroer tropell damunt del medi, però adonem-nos que no en tenim l'exclusiva. A la natura, sense l'home, també en passen de grosses. Les pertorbacions d'origen natural també alteren la vegetació i, en conseqüència, el paisatge. Per una simple contingència, el lloc i el temps que ens han tocat viure ens ho permeten explicar de primera mà.

Jordi Badia – abril 2006
Institució Catalana d'Història Natural - Bages